



## BOSHLANG'ICH BOSQICH TALABALARINING GRAMMATIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTRISH

*Abdusamadova Ma'rufa*

*Annotatsiya.* Ushbu tezisdagi boshlang'ich bosqichdagi talabalarni o'quv faoliyati davomida grammatik kompetensiyalarini shakllantirish metodologiyasi, samarali usullari hamda texnologiyasi ko'rib chiqiladi.

*Kalit so'zlar:* Metod, ta'lim, grammatika, savodxonlik, kompetensiya.

### KIRISH

Mamlakatimizda qabul qilingan ta'lim standartlari ta'limga qo'yilgan zamonaviy talablar bilan bog'liq bo'lib, bu talablarning asosini chet til o'rgatish va o'rganishda kommunikativ yo'naltirilgan tashkil qiladi. Bu esa oliy ta'limda chet til o'qitishning boshlang'ich bosqichidan boshlaboq bo'lajak chet tili o'qituvchilarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor qaratishga talab qiladi.

### ASOSIY QISM

So'nggi yillarda chet tili o'qitishda kommunikativ kompetensiya shakllantirishga qaratilgan bir qator ilmiy tadqiqot ishlari olib borildi. Ingliz tili o'qitishda ham kontentiv yondashuv va amaliyotga tadbiiq qilish yuzasidan olib borilgan tadqiqot ishlariga misol qilib Alimov F.Sh, Ahmedova M.I, Qosimov A.F kabi tadqiqotchilarni ilmiy ishlarini keltirish mumkin. Xorijiy til o'qitishda grammatikani o'rganish va o'rgatish yuzasidan xorijiy mamlakat olimlari (Barxudarov A.S, Arakin. V.D, Cmirnitskiy A.I) va vatanimiz olimlari (Yusupov U.K, Buranov.J.B, Xoshimov.T.M, Abduvaliyev M.A, Xoshimov. U.X, Umrzaqov T.B va boshqa) tomonidan bir qator tadqiqotlar olib borilgan va hu masalaga oid ilmiy baza shakllangan. Bularning barchasi ushbu sohaga oid ilmiy tadqiqotlar olib borishda



darslik, qo'llanmalar tuzishda hamda ingliz grammatikasini o'qitishga oid ilmiy taqdqiqotlar olib borishda juda muhim axborot manbayi bo'lib xizmat qiladi.

Ingliz tili o'qitish metodikasining, (a) umumiy (nutqiy yo'nalganlik, chegaralab va yaxlit o'rgatish, mashqlar bajarish, til tajribasini hisobga olish), (b) xususiy (nutq namunasi asosida ingliz tili o'qitish, til mashqi va nutq amaliyoti bog'liqligi, nutq faoliyati turlarining o'zaro bog'liqligi, og'zaki nutqning ilgarilashi, chet tilda tabiiy nutqqa yaqinlashish, ibtidoiy bosqichni jadallashtirish), (d) maxsus (grammatikani o'rgatish, leksikani o'rgatish, o'qishni o'rgatish va ingliz tili o'rgatishda nutq yozishni qo'llash) tamoyillari ishlab chiqilgan. Biz pedagogik tamoyillarni umumlashtirishda xorijiy tillarni boshlang'ich ta'limda o'qitishga kommunikativ yondashuvni nazarda tutdik.

1. Vizual yondashuv va multisensor (barcha nutq analizatorlarini to'liq qo'zg'atuvchi) o'rganishni tatbiq etish. Ya'ni o'quv materialini puxta o'zlashtirilishini ta'minlash maqsadida ko'rish, eshitish, harakat (nutq harakat va qo'l harakat) analizatorlari ishtirokida ko'plab mashq qilish.

2. Yaxlit (leksika, grammatika va talaffuzga oid til materialini yaxlitligicha) o'rgatish.

3. Nutqiy yo'nalganlik (leksik, grammatik va talaffuz mashqlari nutq faoliyatini egallash maqsadida bajarish).

4. Nutq namunalari asosida ingliz tili o'rgatish.

5. Ona tili va bilingv o'quvchilarning ikkinchi tilini o'zlashtirishdagi til tajribalarini hisobga olish.

Muloqot, kasbiy faoliyat - bu odamlar o'rtasida aloqalarni o'rnatish va rivojlantirishning murakkab jarayoni bo'lib, birgalikdagi faoliyatga bo'lgan ehtiyoj va ma'lumot almashish, uni idrok etish va tushunishni o'z ichiga oladi (I.A. Zimnyaya, A.A. Leontiev). Shaxsni kasbiy faoliyatga jalb qilishning sharti, bu faoliyatni amalga oshirish uchun motivatsiyani shakllantirish va o'ylash sharti. Talabalarni kasbiy



mavzularda qurilgan dialogik muloqotga jalb qilish chet tilining kasbiy va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning muhim shartidir.

Shunday qilib, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan o'quv jarayonini tashkil etish, o'rganilayotgan materialning kasbiy kontekstidan kelib chiqqan holda, trening ishtirokchilarining talabaga yo'naltirilgan o'zaro ta'siri orqali amalga oshirilishi kerak.

Aynan shu yondashuv bo'lajak mutaxassislarning ijodiy tashabbusini rivojlantirishga xizmat qiladi, ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi

Talabalarning chet tilining kasbiy va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bilan bog'liq asosiy muammolar, asosan, olingan bilimlarning nazariy mohiyati va kasbiy ishning haqiqiy mazmuni o'rtasidagi nomuvofiqlik bilan bog'liq. Ushbu qarama-qarshilikni bartaraf etish chet tili darsida chet tilini o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning muhim sharti bo'lgan kasbiy faoliyatga mos keladigan vaziyatlarni yaratish orqali mumkin.

O'qituvchi tomonidan yaratilgan kasbiy xarakterga ega bo'lgan vaziyatlarda kelajakdagi kasbiy faoliyatning ijtimoiy va predmetli mazmunini modellashtirish amalga oshiriladi, bu talabalarga uning mohiyati va talablarini anglashga, uni samarali bajarishga qodir bo'lgan mutaxassis qiyofasini aqliy shakllantirishga yordam beradi. faoliyat, uni o'zlarining "men" imidji bilan bog'lash va kerakli natijaga erishishga qaratilgan harakatlar strategiyasini ishlab chiqish.

Nolingvistik oliy o'quv yurtida chet tilini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda – eng qisqa vaqt ichida (asosan 4 semestrda) maxsus adabiyotlarni o'qish va tarjima qilish texnikasini, shuningdek, nafaqat chet tilida muloqot qilish texnikasini o'zlashtirish. kundalik lug'at darajasida, balki kasbiy masalalarda - chet tilining kasbiy va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish samaradorligi mezoni sifatida biz nafaqat til ta'limining maqsad va mazmunini belgilashda kommunikativ komponentni kiritishni taklif qilamiz. universitet, balki o'qitish tamoyillari va usullarida ham. Xuddi shunday yondashuv I.A. kabi olimlar



tomonidan ham qo'llaniladi. Beam, G.A. Kitaigorodskaya, E.A. Jezherun va boshqalar.

Oliy o'quv yurtlarida ingliz tili o'rgatishni maqsad va vazifalari hisobga olingan holda, ularni 2 guruhga ajratish mumkin:

1. Chet tili –ingliz tili bo'yicha mutaxassis tayyorlovchi universitet, institut, fakultetlar.
2. Chet tili- ingliz tili bo'yicha mutaxassis tayyorlamaydigan nofilologik ta'lim muassasalari.

Bu 2 guruhda ingliz tili o'qitish maqsadlari turlicha bo'lib, birinchi guruhdagi oliy o'quv yurtlarida ingliz tilidan mutaxassis tayyorlanishi sababli ingliz tili chuqur har tomonlama mukammal, ham nazariy, ham amaliy o'rgatiladi. Ikkinchi guruhdagi, ya'ni nofilologik ta'lim muassasalarida esa ingliz tili bo'yicha kompleks maqsad ko'zda tutiladi. Talaba ingliz tilidan umumta'lim olib, yana mutaxassisligi bo'yicha ingliz tilini kelajakda o'z ish faoliyatida qo'llashga o'rgatish maqsadi yotadi. Kasbi bo'yicha qisman muloqot qilish, mutaxassisligiga oid so'zlarni o'rganib, matnlarni o'qib tarjima qilishga o'rgatiladi.

### **XULOSA VA MUNOZARA**

Xulosa qilib aytganda, tillarga ixtisoslashmagan oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatish juda zarur, chunki talabalarni har tomonlama yetuk qilib tayyorlashda chet tilining ahamiyati katta.

### **ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Протасова Н.А. Профессионально-направленная система подготовки будущих юристов: На примере обучения английскому языку: дис. ... кандидата педагогических наук. — Саратов, 2002. – 175 с.
2. Golish L.V., Fayzullayeva D.M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. – T.: TDIU, 2014. — 24 b.



3. Barakayev M. va boshqalar. Mustaqil ta'limni tashkil etish metodikasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. — T.: Istiqlol nuri. 2017. — 69 b.
4. Макарова Е.А. Практика коллекционирования: трансформация в обществе потребления. — URL: [www.cyberleninka.ru/article/n/praktika-kollektsionirovaniyatransformatsiya-v-obschestve](http://www.cyberleninka.ru/article/n/praktika-kollektsionirovaniyatransformatsiya-v-obschestve)
5. Леонтьев А.А., Петровский А.В., Зимняя А.И. Перевод полученных грамматических знаний в живую разговорную речь – довольно трудный процесс. — М.: Педагогика, 1983. — 320 с.